

UVOD

Predmet istraživanja

Najvažniji bankarski posao se odnosi na odobravanje kredita klijentima i prikupljanje depozita i drugih izvora sredstava. Poslije nekog vremena na snagu stupaju i sporedni manje bitni od odobravanje kredita klijentima, savremeni bankarski poslovi, kao rezultat potražnje klijenata za proširenjem palete usluga od strane banaka i nastojanja banaka da ovim zahtjevima odgovore, kao i zbog pariranja banaka na konkurenciju od strane nebankarskih organizacija. „Bankarski poslovi poput konzalting poslova, vrijednosnih papira, hedžing poslovi, forfeting i faktoring poslovi kao i poslovi finansijskog lizinga, zauzimaju sve veću ulogu u ukupnim bankarskim poslovima i preuzimaju primat u pogledu profitabilnosti“.¹

Riječ lizing (leasing) srećemo među brojnim anglo-američkim izrazima kao npr. marketing, factoring, know-how i dr. Svaka riječ za sebe predstavlja ekonomsko-pravni odnos. Zbog specifičnosti instituta koje označavaju te riječi je teško prevesti na europske jezike tako da najčešće ostaju u svom izvornom izgovoru.

Riječ lizing (leasing) potiče od engleskog glagola "to lease", što znači dati u zakup. Lizing se prevodi na srpski jezik izrazom iznajmljivanje, odnosno davanje u zakup.

Lizing je institucija američkog prava, nastala 50-tih godina, a koja je u Evropu u prenijeta 60-tih godina XX stoljeća.

Razlika između lizinga (misli se na finansijski lizing) i zakupa je u tome što se pri kupovini investicijske opreme (ili trajnih potrošnih dobara) od proizvođača ili trgovca javljaju specijalizovana lizing-društva koja ih ustupaju primaocu na upotrebu i korištenje uz naknadu. Upravo to interpoliranje finansijera u klasični zakupni odnos daje poseban pečat odnosima između proizvođača i njihovih poslovnih partnera koji mogu nabaviti njihovu opremu i onda kada nemaju vlastitog kapitala ili ne mogu dobiti bankarski kredit. Takav, trostrani pravni odnos naziva se finansijski leasing.

„Moderna lizing praksa raspolaže s jednoobraznim obrascima ugovora koji se unaprijed objavljuju u obliku opštih uslova poslovanja“. Isto tako danas slične ugovorne formulare nude anglo-američka ali i europska leasing-društva. Poslovna praksa je, dakle, sama na svoju inicijativu stvorila regulativu za taj novi ugovorno fenomen i time mu dala specifičnu fizionomiju. "Postoji pretpostavka da je 16 posto ukupne nabave kapitalne opreme u SAD finansirano putem lizinga“.²

U posljednje vrijeme naša poslovna praksa pokazuje sve veći interes za finansiranjem nabave pokretne investicione i druge opreme na temelju ugovora o lizingu s inostranim i domaćim partnerima. Prednosti tog poslovnog pothvata u odnosu na kupovinu za gotovo ili na kredit čine ga sve atraktivnijim u postojećim uslovima privredjivanja, u borbi, pored ostalog, i sa nedostatkom finansijskih sredstava za kupnju opreme i trajnih potrošnih dobara.

¹ Barać S Hadžić M., Ivaniš M., Stakić B., *„Poslovno bankarstvo“*, FFMO, Beograd, 2005.

² Barać S. Hadžić M., Ivaniš M., Stakić B., *Praktikum za bankarstvo*, FFMO, Beograd, 2005.

Donošenjem Zakona o lizingu stvoreni su povoljni uslovi da privredni subjekti dođu do nove opreme, postrojenja, transportnih sredstava i time podignu tehničko-tehnološki nivo poslovanja. Jedna od najvećih prednosti finansijskog lizinga, prema donesenom zakonu je učinkovita zaštita poverenika što lizing čini konkurentnim u odnosu na druge finansijske aranžmane i bankarske kredite.

Putem lizinga preduzeće može riješiti problem nedostatka likvidnih sredstava prodajom osnovnih sredstava i njihovim ponovnim zakupom. Preduzeće lizingom može izbjeći troškove zastarjevanja osnovnih sredstava. Korisnici radije prikazuju lizing u svojim finansijskim izvještajima kao operativni jer se zadržava sposobnost daljeg zaduživanja i racia profitabilnosti će da budu na višem nivou. Davaoci lizinga radije prikazuju lizing u svojim finansijskim izveštajima kao finansijski jer to omogućava ubrzano priznavanje prihoda.

Problem istraživanja

Osnovni problem preduzeća u njegovom poslovanju je kako osigurati stabilno finansijsko poslovanje te viši nivo sigurnosti finansiranja. Sa stajališta preduzeća problem se javlja kako doći do potrebnih sredstava za finansiranje rentabilnih projekata odnosno proširenje poslovanja. Objekat istraživanja je preduzeće sa posebnim naglaskom na nabavku pokretnih i nepokretnih investicionih dobara putem lizinga. Polazi se od teze da će istraživanje lizinga, kao jedan od vidova finansiranja, ukazati na neke stručne i znanstvene spoznaje korištenja lizinga. Svrha ovog rada je da se pruži širi pristup finansiranju putem lizinga s kojima se preduzetnici sve češće susreću i primjenjuju.

Cilj istraživanja

Imajući na umu značenje ovog područja u poslovanju banke, posebno danas u pojačanoj konkurenciji između banaka upravo na polju lizinga, cilj ovog rada je – definisati pojam lizinga u uspješnom poslovanju banke a posebno u finansiranju pravnih osoba. Takođe, pokušati približiti proces pružanja usluge lizinga.

Stoga, cilj istraživanja je i ukazati na prednosti lizinga u odnosu na klasične oblike finansiranja kao što su najam i kredit.

Hipoteze

Radna hipoteza se odnosi na činjenicu da lizing u uslovima krize postaje sve atraktivniji izvor finansiranja pravnih osoba.

Naučne metode

Izrada diplomskog rada je bazirana na stručnoj literaturi kao i sekundarnim izvorima internetskih stranica. Prilikom izrade rada korištena je metoda analize i sinteze, metoda deskripcije, metoda komparacije, kao i statistička metoda.

Struktura rada

Rad je strukturisan u 5 cjelina u kojima je istraživani sam pojam lizinga, njegov razvoj i vrste, prednosti i nedostaci lizinga, razvoj lizinga u svijetu sa posebnim osvrtom na razvoj lizinga u Bosni i Hercegovini, kao i sam ugovor o lizingu.

U dijelu pod nazivom Temeljna obilježja lizinga govori se o samom pojmu lizinga i njegovim karakteristikama i porijeklu, kao i razlike između lizinga i bankarskog zajma.

Dio Vrste lizinga pojašnjava osnovne vrste lizinga s kojima se preduzetnici najčešće sreću ali i oni sa kojima se rijetko sreću.

Cjelina Prednosti i nedostaci lizinga ukazuje na pozitivne i negativne strane lizinga.

Razvoj lizinga u svijetu i kod nas ukazuje na razvoj lizinga u svijetu sa posebnim osvrtom na BiH, na lizing institucije kao i poslovanje lizing institucija u BiH.

Definicija ugovora o lizingu i njegove bitne komponente predstavljene su u petom dijelu rada koji se naziva Pravni okvir lizinga u BiH.

Osiguranje naplate u poslovima finansijskog lizinga je posljednja cjelina u radu i ukazuje na bankarske osiguranje kod korištenja lizinga.

1. TEMELJNA OBILJEŽJA LIZINGA

1.1 Pojam lizinga

Riječ “lizing” potiče od engleske riječi “to lease” koja u prevodu znači zakup, najam. “U poslovnom smislu zaista se radi o davanju opreme u zakup, ali lizing aranžman često ne obuhvata samo davanje opreme pod zakup već i:

- Obuku kadrova korisnika lizinga za rukovanje opremom,
- Prenosnje na korisnika lizinga znanja i iskustva (KNOW-HOW) iz oblasti tehnike, tehnologije i tehničke dokumentacije koja je vezana za opremu koja predstavlja predmet ugovora o lizingu i
- Servisiranje, održavanje i zamjena dotrajalih dijelova opreme koja je predmet ugovora o lizingu”.³

“Lizing je komplikovan i samostalan ekonomski, pravni i računovodstveni posao”. Lizing poslovi se baziraju na pismenom ugovoru između davaoca lizinga (lizing kompanije) i primaoca lizinga (korisnika opreme). Posao davaoca lizinga je da nabavi određenu opremu od dobavljača i da je preda na korištenje primaocu lizinga na određeni vremenski period, a korisnik

³ Mikerević, D. (2001), “Finansijski menadžment”, Banja Luka, Ekonomski fakultet u Banjoj Luci i Finrar Banja Luka, 155

lizinga za primljenu opremu davaocu lizinga periodično plaća naknadu u skladu sa uslovima utvrđenim ugovorom.⁴

Lizing je pravni posao koji je u većini evropskih zemalja regulisan zakonom i predstavlja jednostavan, fleksibilan i savremen način finansiranja prilagođen željama i mogućnostima primaoca lizinga. Lizing ne nudi vlasništvo već korištenje i upravljanje predmetom lizinga, a u zavisnosti od suštine i oblika lizinga koji odabere, primalac može koristiti niz prednosti. Sa lizing finansiranjem primalac ne ulaže sva raspoloživa sredstva u kupovinu nekog sredstva već ravnomjerno i kontinuirano investira u redovno poslovanje i time ujedno osigurava otplatu mjesečnih lizing rata.

Preduzeće se često zadužuje da bi finansiralo nabavku sredstva potrebnog za njegovo poslovanje. Alternativni pristup kojim se taj isti cilj može postići je lizing sredstva. Lizing je zamjena za kupovinu osnovnih sredstava iz sopstvenih ili pozajmljenih izvora. Naime, preduzeće zakupljuje osnovna sredstva i plaćajući godišnju zakupninu stiče pravo njihovog korištenja u ugovorenom vremenskom periodu.

Lizing označava poslovni odnos između davaoca i primaoca lizinga, u kojoj davalac lizinga daje predmet lizinga na korištenje, na određeno vremensko razdoblje, a primalac se obavezuje na plaćanje naknade u ratama - koja se određuje prema vrijednosti predmeta lizinga, trajanja ugovora i sl. Lizing predstavlja metodu eksternog finansiranja koja ima karakter duga, jer zakupnina sadrži dio za amortizaciju iznajmljene imovine (otplatna kvota) i dio za naknadu iznajmljivaču (kamata).

Ekonomsko-finansijski smisao lizinga određen je finansiranjem nabavke pokretne i nepokretne imovine (trajne vrijednosti), kupovine radi iznajmljivanja i po toj osnovi ostvarivanja prihoda a ne vlasništva. Korisnik lizinga koji ima neku preduzetničku ideju pronalazi opremu, transportno sredstvo i sl. koje mu treba za realizaciju te ideje u smislu stvaranja dobitka, te umjesto da kupi tu trajnu imovinu iznajmljuje je od vlasnika odnosno finansijske institucije na određeno vrijeme. Zbog toga je lizing praktičan način finansiranja pomoću kojeg preduzeća nabavljaju potrebna sredstva i na taj način omogućuju kvalitetno raspolaganje investicionim dobrom, a bez vezivanja sopstvenog kapitala i on omogućava da preduzeća plaćaju zakupninu, tj. lizing naknadu (ratu), za korištenje predmeta lizinga po načelu «plaćaj iz onoga što zaradiš» («pay as you earn»).

Za bolje razumijevanje lizinga potrebno je i proučiti najam iz kojeg se razvio lizing i čije elemente sadrži u preobraženom obliku. Najam je ugovor po kojem vlasnik nekog sredstva (davalac) dodjeljuje drugoj strani (korisnik) isključivo pravo korištenja imovinskog objekta ili sredstva, u toku ugovorenog razdoblja u zamjenu za plaćanje najamnine. Klasifikacija najma temelji se na razmjerima u kojima rizici i koristi, što ih donosi vlasništvo nad iznajmljenim sredstvom opterećuje davaoca ili primaoca lizinga. Najam se može podijeliti na poslovni i finansijski.

Najam se smatra finansijskim ako prenosi sve rizike i ako koristi svojstvene vlasništvu. Takav najam je najčešće neopoziv i garantuje korisniku lizinga povrat uloženog kapitala uvećan prihodom od uloženog novca. On uključuje ugovore za sredstva što sadrže odredbe po kojima se

⁴ <http://www.ekapija.com/website/sr/page/71965>

korisniku najma daje mogućnost stjecanja prava vlasništva nad sredstvima nakon ispunjenja uslova.

Pri poslovnom najmu, rizici i koristi svojstveni vlasništvu nad sredstvima ostaju davaocu najma. Zbog toga sredstvo ostaje u knjigama najmodavatelja i troškovi amortizacije idu na teret davaoca a prihod od najamnine davalac najma uključuje u svoje knjige kao prihod tokom trajanja najma, dok najmoprimac najamninu evidentira u svojim knjigama kao trošak. Ovi najmovi uključuju i iznajmljivanje zemljišta i zgrada.

Mnogi autori izjednačavaju lizing i najam iako postoji razlika koja se sastoji u sljedećem:

- kod lizinga vrijeme trajanja iznajmljenog dobra je u pravilu duže od isteka roka najma
- nakon isteka roka najma lizing pretpostavlja mogućnost da se on i produži
- finansiranje kod lizinga je u načelu 100% vrijednosti dobra, dok kod klasičnog najma finansiranje dostiže 50-75% vrijednosti dobra.

Plaćanje najma ponekad uključuje troškove kao što je osiguranje, održavanje i te troškove obično snosi najmoprimatelj dok najmodavatelj ima obvezu da izvrši održavanje i sl.

1.2.Razvoj lizinga

društva koja finansiraju najam skupe investicione Lizing poslovi su se počeli razvijati tridesetih godina ovog vijeka u SAD-u se, zbog poteškoća u prodaji proizvoda, nedovoljnog vlastitog kapitala, sve bržeg zastarijevanja proizvodnih sredstava te zbog povećanog ekonomskog rizika, razvijaju specifični poslovi iznajmljivanja i unajmljivanja nekretnina, a nešto kasnije i pokretne investicijske opreme na određeno vrijeme. Kasnije su prihvaćeni u Evropi i Japanu. Tad počinju da se javljaju specijalizovana društva koja finansiraju najam skupe investicione lizing opreme tako što je kupuju od proizvođača, a zatim je ustupaju zakupoprimcu na upotrebu. Na taj način se dolazi do posebnog odnosa između proizvođača i njegovih poslovnih partnera koji mogu nabaviti njihovu opremu i kad nemaju vlastitog kapitala ili ne mogu dobiti bankarski kredit.

Krajem ovog vijeka lizing poslovi čine čak oko 30% ukupnih investicija u SAD-u, oko 10% u evropskim zemljama s tendencijom rasta. Predmeti lizinga su najviše prevozna sredstva, pa zatim razne vrste strojeva, a većina poslova se odnosi na kancelarijsku i komunikacijsku opremu.

Najmanji element je finansiranje lizing nekretnina. Ove oblasti bi se trebale intenzivnije razvijati u budućnosti ako se uzme u obzir daljnji razvoj privrede te jačanje industrije i proizvodnih sektora.

1.3 Lizing naspram bankarskih zajmova

Postoji nekoliko bitnih razlika između lizinga i bankarskog zajma. Te razlike se najbolje ogledaju u pogledu pojedinačnih i poslovnih klijenata. U Bosni i Hercegovini, finansijske usluge koje pružaju banke, mikrokreditne organizacije i osiguravajuće kompanije, oslobođene su plaćanja PDV-a. Osnovna i prva razlika između bankarskog zajma i lizinga je trošak. Druga razlika je ta da kod lizinga korisnik mora investirati svoja sredstva u obliku ličnog učešća, što nije slučaj s bankarskim zajmovima.

Kod lizinga pojedinac takođe ima koristi u pogledu jednostavne procedure odobravanja, bez potrebe za dodatnim jamcima. Oportunitetni trošak se ogleda u PDV-u na kamatu i sveobuhvatnom osiguranju vozila koje je obično obavezno u toku trajanja ugovora o lizingu.

Najbitnije razlike između bankarskog zajma i lizinga nisu iste za kompanije koje funkcionišu u PDV sistemu. Pravna lica mogu biti u mogućnosti da dobiju povrat PDV-a, a to zavisi od zakupljenog sredstva. Iz toga se može zaključiti da se PDV na kamatu ne može smatrati troškom. Kod nas u Bosni i Hercegovini, kompanije imaju pravo na povrat PDV-a na stalna sredstva koja se koriste direktno u obavljanu poslovnih aktivnosti kompanije: kamioni, mašinerija i oprema itd. oprema. Automobili su izuzetak od ovog pravila. Inače, što se tiče drugih zemalja ovo pravilo se razlikuje od države do države.

Finansijski lizing i bankarski zajam imaju mnogo sličnosti osim kad je u pitanju vlasništvo na sredstvom. Izbor između ovih opcija će zavisi od kamatnih stopa i uslova kolaterala (banke su pretežno puno zahtjevnije kada je u pitanju procjena kreditnog rejtinga i tad zahtjevaju dodatnu sigurnost u obliku hipoteka, itd.)

“Finansiranje putem operativnog lizinga nudi više prednosti, uključujući i „friziranje“ bilansa stanja, od pozicije dugoročnog duga (uzimanje kredita se ne knjiži u bilansu stanja)”. Povrh toga, korisnik lizinga može da koristi samo sredstvo koje je već zakupljeno, dok se rizik koji je povezan sa zakupljenim sredstvom, prebacuje na kompaniju za lizing (rizik zastarjevanja, itd).⁵

⁵ <http://www.cbbh.ba/print.php?id=686>

KREDIT	LIZING
Postoje banke kod kojih učešće nije obavezno	Učešće je obavezno
Kasko obavezan za kredite veće od 5.000 evra	Kasko osiguranje je uvek obavezno
Kamate veće nego na lizing	Kamate manje nego kod kredita
Odmah ste vlasnik vozila	Vozilo nije na vaše ime dok ne platite poslednju ratu
Postoji mogućnost refinansiranja kredit, grejs period, produženi rokovi uplata, toleriše se 8 dana zakašnjenje uplata	Rata ne može biti veća od trećine vaših ukupnih primanja

Slika br 1. Kredit vs. lizing

Izvor (<http://www.totalcar.rs/kredit-ili-lizing-pitanje-je-sad-2011-04/>)

Lizing je često jeftiniji način finansiranja od kredita. Ovo nije pravilo, ali u razvijenim zemljama svijeta se pokazalo kao praktična činjenica. U odnosu na kredite, lizing često vuče za sobom mnoge poreske olakšice, posebno kada su u pitanju pravna lica, jer se predmet lizinga ne tretira kao vlasništvo korisnika lizinga, a periodične naknade se smatraju kao trošak.

Lizing obično ne traži dodatna sredstva obezbjeđenja. Predmet lizinga je jedino potrebno obezbjeđenje. Čak i ukoliko je potrebna neka dodatna vrsta obezbjeđenja, svakako je to mnogo manje nego što je slučaj sa bankarskim zajmovima.

Specijalizovani davaoci lizinga sklapaju posebne ugovore sa servisima i osiguranjima, koji osiguravaju predmet lizinga i povoljnije ga održavaju. Ovakva usluga nije uobičajena u bankarskoj praksi.

Međutim, lizing ima i određene nedostatke u odnosu na kredit. Banke su mnogo fleksibilnije u slučajevima problema u otplati periodičnih rata, nego lizing kompanije. Ukoliko u roku od 3 perioda (najčešće mjeseca) ne izmirite dospelje obaveze, lizing kompanija povlači predmet lizinga i oglašava ga na javnoj aukciji. "Uglavnom su i troškovi primaoca lizinga veći nego u slučajevima kašnjenja u otplati bankarskog kredita".⁶

2. VRSTE LIZINGA

⁶ <http://www.kamatica.com/lizing-kompanije>